

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

УДК 347.45(477)

DOI: 10.31359/2311-4894-2018-22-2-87

МОРОЗ О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету вну-
трішніх справ

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті проаналізовано співвідношення предмету та об'єкта договору. Порівнюються доктринальні погляди на об'єкт та предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції. Визначається, що предметом договору контрактації є дії зобов'язаних осіб, а об'єктом може бути сільськогосподарська продукція, як у сирому вигляді, так і така, що пройшла первинну обробку. Аналізується визначення сільськогосподарської продукції та наводиться її перелік.

Ключові слова: предмет договору, договір контрактації сільськогосподарської продукції, сільськогосподарська продукція.

Постановка проблеми. Для врегулювання відносин в сфері із закупівлі сільськогосподарської продукції у виробників сторони укладають договір контрактації сільськогосподарської продукції. Оскільки предмет договору належить до істотних умов договору, то необхідно чітко визначити предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції та відмежувати його від об'єкта.

Ціль даної роботи — дослідження предмета договору контрактації сільськогосподарської продукції. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні **завдання**: 1) проаналізувати співвідношення предмету та об'єкта договору; 2) порівняти доктринальні погляди на об'єкт та предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції; 3) здійснити аналіз визначення сільськогосподарської продукції та навести її перелік.

Об'єктом даного дослідження є система відносин, закріплена сукупністю правових норм, що регулює предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції.

Предметом дослідження являється система правових актів, які регулюють відносини, що виникають при контрактації сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика питання визначення предмета договору досліджувалася ученими-юристами в самих різних аспектах. Фундаментальні дослідження в цій області здійснили

О. С. Іоффе, М. М. Агарков, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, Н. С. Кузнецова, О. В. Дзера, В. В. Луць та ін. Але проблематика предмету договору контрактації сільськогосподарської продукції слабо висвітлена, є достатньо актуальною та потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. М. М. Агарков предметом договору називав певну річ, з приводу якої укладається договір [1, с. 205]. М. І. Брагінський та В. В. Вітрянський зазначають, що предметом договору визнаються майно, майнові права, послуги. Але далі вказують, що предмет договору становлять дії, виконання робіт, надання послуг [2, с. 80, 104, 110, 417]. О. С. Іоффе, В. В. Луць, Н. С. Кузнецова, Р. А. Майданик вважають, що під поняттям «предмет» договору розуміють дії зобов'язаних осіб.

Необхідно погодитись із С. І. Шимон, яка вважає, що предметом договору (як домовленості, юридичного факту) не виступають речі, майно. Об'єкти різних видів договірних зобов'язань можуть співпадати, тоді як предмет у кожного виду договору індивідуальний: предмет договору слугує критерієм розмежування різних видів у межах договорів одного типу. Предметом договору є основна дія (сукупність дій), яку необхідно вчинити задля досягнення мети договору. Правильно визначений предмет договору містить вказівку на каузу (юридично значиму мету договірного правовідношення) [3, с. 63].

На даний час договірні відносини контрактації сільськогосподарської продукції врегульовані нормами Господарського кодексу України [4] та Цивільного кодексу України. Визначення договору контрактації закріплено ч. 1 ст. 713 Цивільного кодексу України [5]. Так, за договором контрактації сільськогосподарської продукції виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору.

На законодавчому рівні не закріплено положення про предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції. Поряд із предметом необхідно визначити також об'єкт цього договору, оскільки це ті характеристики, за допомогою яких договір контрактації можна відмежовувати від суміжних договорів – купівлі-продажу та поставки. Так, предметом правового регулювання є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами: виробником сільськогосподарської продукції та заготівельником (контрактантом) [6, с. 88].

Виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію (обумовленого виду, категорії, сорту, найменування тощо) і передати її у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві.

Отже, предметом договору контрактації є виробництво та наступна передача сільськогосподарської продукції. Як впливає з визначення договору контрактації сільськогосподарської продукції, договір укладається щодо майбутнього товару, який підлягає вирощуванню або виробництву в умовах сільського господарства після укладення договору.

Заготівельник зобов'язується прийняти сільськогосподарську продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору. З ч. 2 ст. 272 Господарського кодексу України [4] впливає також, що контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції.

Як зазначає Х. Марич обов'язок контрактанта надавати допомогу в організації виробництва сільськогосподарської продукції не може бути складником предмета договору контрактації сільськогосподарської продукції, оскільки процес виробництва (вирощування) знаходиться за межами договірних відносин. Контрактант зацікавлений не в самому виробничому процесі, а лише в кінцевому результаті виробництва – сільськогосподарської продукції, хоча виробник, щоб отримати визначену в договорі сільськогосподарську продукцію, за кількісними та

якісними показниками має дотримуватись спеціальних виробничих технологій, способів вирощування тощо [6, с. 88]. О. С. Іоффе виділяв юридичний об'єкт як певну поведінку зобов'язаних осіб та матеріальний об'єкт – речі або інші блага, на які спрямована поведінка учасників правовідношення [7, с. 62–63].

Об'єктом договору контрактації є сільськогосподарська продукція, яку виробник зобов'язується виробити та передати у власність заготівельникові (контрактанту) або визначеному ним одержувачеві. Як впливає з визначення договору контрактації сільськогосподарської продукції, сторона договору (виробник) повинен безпосередньо здійснювати виробництво сільськогосподарської продукції. Тільки продукція, яка вирощена самим виробником може реалізовуватися за договором контрактації сільськогосподарської продукції.

З. І. Носова вважає, що специфікою об'єкта договору контрактації є сільськогосподарська продукція, яка не піддавалась промисловій переробці [8, с. 4]. В. Є. Єрмоленко зазначає, що до сільськогосподарської необхідно віднести всю сиру продукцію культурного рослинництва, тваринництва й рибицтва, яку отримують від сільськогосподарської діяльності, а також продукти її первісної переробки, яка здійснюється безпосередньо виробником. Первісну переробку визначається як поліпшення якості виробленої продукції, яка, проте, ще не готова до безпосереднього споживання та потребує подальшої промислової переробки [9, с. 61].

Як зазначає Х. Марич об'єктом договору контрактації може бути сільськогосподарська продукція, як у сирому вигляді, так і така, що пройшла первинну обробку для кращого збереження або підвищення якості. Укладаючи договір контрактації, сторони можуть передбачити потребу в первинній переробці сільськогосподарської продукції в господарстві виробника його силами й засобами [6, с. 88–89].

А. Мартинюк зазначає, що перероблена сільськогосподарська продукція також може бути об'єктом договору контрактації з урахуванням таких складових: по-перше, переробку має бути здійснено на власних або орендованих потужностях виробника (сторони договору); по-друге, переробка має бути мінімальною, обмеженою та без додавання іншої несільськогосподарської продукції [10, с. 83].

Визначення сільськогосподарської продукції Цивільний кодекс не містить, але воно є у різних нормативно-правових актах. Так, зокрема, у ст. 1 Закону України від 06.09.2005 р. № 2809-IV «Про безпечність та якість харчових продуктів» [11] зазначено, що сільськогосподарська продукція – сільськогосподарські харчові продукти тваринного і рослинного походження, що призначені для споживання люди-

ною у сирому або переробленому стані як інгредієнти для їжі.

У ст. 2 Закону України від 24 червня 2004 р. N 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» [12] дається інше визначення сільськогосподарської продукції, а саме: сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – товари, зазначені у групах 1-24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України «Про Митний тариф України», якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах). До сільськогосподарської продукції (товарів) також належать відходи, отримані при виробництві сільськогосподарської продукції (товарів), визначених у групах 1-24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України «Про Митний тариф України», а саме: органічні добрива (гній, перегній, пташиний послід, а також полова, бадилля тощо), суміші органічних та мінеральних добрив, у яких частка органічних добрив становить більше 50 відсотків від загальної ваги таких сумішей, а також усе біологічне паливо та енергія, отримані при переробці та утилізації сільськогосподарської продукції (товарів) та їх відходів (біогаз, біодизель, етанол, тверде біопаливо, у виробництві якого була використана сільськогосподарська продукція (її відходи) в розмірі більше 50 відсотків від усієї використаної продукції, електрична енергія, пар, гаряча вода тощо).

Відповідно до п. 14.1.234 ст. 14 Податкового кодексу України [13] сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – продукція/товари, що підпадають під визначення груп 1-24 УКТ ЗЕД, якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання.

Перелік сільськогосподарської продукції наведено у додатку до Закону України від 19 вересня 2013 р. N 584-VII «Про Митний тариф України» [14].

Так, до неї відносяться:

– живі тварини; продукти тваринного походження (живі тварини; м'ясо та їстівні субпродукти; риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні; молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження,

в іншому місці не зазначені; інші продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені);

– продукти рослинного походження (живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень; овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульбоплоди; їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь; кава, чай, мате, або парагвайський чай, і прянощі; зернові культури; продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина; насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж; шелак природний неочищений; камеді, смоли та інші рослинні соки і екстракти; рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені);

– жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження;

– готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замітники (готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних, молюсків або інших водяних безхребетних; цукор і кондитерські вироби з цукру; какао та продукти з нього; готові продукти із зерна зернових культур, борошна, крохмалю або молока; борошняні кондитерські вироби; продукти переробки овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин; різні харчові продукти; алкогольні і безалкогольні напої та оцет; залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин; тютюн і промислові замітники тютюну).

Як вже вказувалося, договір укладається щодо майбутнього товару, який підлягає вирощуванню або виробництву в умовах сільського господарства після укладення договору. За допомогою цієї особливості відмежовуються договірні відносини контрактації сільськогосподарської продукції від суміжних відносин, які можна оформити договором купівлі-продажу або поставки.

Погоджуємося із твердженням Х. Марича, який вказує, що на законодавчому рівні необхідно уточнити, що предметом договору контрактації є відносини щодо реалізації сільськогосподарської продукції та відповідні дії сторін; при цьому об'єктом такого договору є вироблена (вирощена) у майбутньому стороною договору (виробником) сільськогосподарська продукція, як у сирому вигляді, мак і така, що пройшла первинну обробку [6, с. 89].

Висновки. Отже, дослідження предмету договору контрактації сільськогосподарської продукції має важливе науково-практичне значення, оскільки відсутність у законодавстві деяких положень перешкоджає можливості належного захисту прав сторін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву : в 2 т. Москва : ЦентрЮрИнфо, 2002. Т. 1. 452 с.
2. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. Москва : Статут, 2002. 280 с.
3. Шимон С. І. Об'єкт та предмет договору і цивільного правовідношення: нотатки до наукової дискусії. *Юридична Україна*. № 4. 2011. С. 58–63.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
6. Марич Х. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 3. С. 87–92.
7. Иоффе О. С. Обязательственное право. Избранные труды. Санкт-Петербург : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. Т. III. 511 с.
8. Носова З. И. Договоры о закупках сельскохозяйственной продукции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2002. 24 с.
9. Єрмоленко В. Є. Сільськогосподарська продукція як аграрно-правова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. С. 58–61.
10. Мартинюк А. Об'єкт та предмет договору контрактації сільськогосподарської продукції. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. № 1. С. 81-85.
11. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 06.09.2005 р. № 2809-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 50. Ст. 533.
12. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 49. Ст. 527.
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
14. Про Митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 р. № 584-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20–21. Ст. 740.

REFERENCES

1. Agarkov, M.M. (2002). *Izbrannye trudy po grazhdanskomu pravu*. (Vols. 1–2; Vol. 1). Moscow: CenterJurInfo [in Russian].
2. Braginskij, M.I., Vitryanskij, V.V. (2002). *Dogovornoe pravo. Kniga pervaja. Obshhie polozhenija*. Moscow: Statut [in Russian].
3. Shymon, S.I. (2011). *Ob'iekt ta predmet dohovoru i tsyvilnoho pravovidnoshennia: notatky do naukovoi dyskusii. Yurydychna Ukraina*, 4, 58–63 [in Ukrainian].
4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436–IV. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 18, 19–20, 21–22, art. 144.
5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435–IV. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 40, art. 356.
6. Marych, Kh. (2016). *Dohovir kontraktatsii silskohospodarskoj produktsii. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 3, 87–92 [in Ukrainian].
7. Ioffe, O.S. (2004). *Objazatel'stvennoe pravo. Izbrannye trudy*. Vol. III. St. Petersburg: Izd-vo «Juridicheskij centr Press» [in Russian].
8. Nosova, Z.I. (2002). *Dogovory o zakupkah sel'skohozejstvennoj produkcii. Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
9. Yermolenko, V.Ye. (2006). *Silskohospodarska produktsiia yak ahrarno-pravova katehoriia. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 6, 58–61 [in Ukrainian].
10. Martyniuk, A. (2016). *Ob'iekt ta predmet dohovoru kontraktatsii silskohospodarskoj produktsii. Nacional'nyj juridicheskij zhurnal: teoriya i praktika*, 1, 81–85 [in Ukrainian].
11. *Pro bezpechnist ta yakist kharchovykh produktiv: Zakon Ukrainy vid 06.09.2005 r. № 2809-IV*. (2005). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 50, art. 533.
12. *Pro derzhavnu pidtrymku silskoho hospodarstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.06.2004 r. № 1877-IV*. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 49, art. 527.

13. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755–VI. (2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 13–14, 15–16, 17, art. 112.
14. Pro Mytnyi taryf Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.09.2013 r. № 584-VII. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 20–21, art. 740.

МОРОЗ О. В.,

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры гражданского права и процесса
Харьковского национального университета внутренних дел

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРА КОНТРАКТАЦИИ СЕЛЬСЬКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

В статье осуществляется анализ соотношения предмета и объекта договора. Проведено сравнение доктринальных взглядов на объект и предмет договора контракції сельськогосподарської продукції. Определяется, что предметом договора контракції есть действия обязанных лиц, а объектом может быть сельськогосподарська продукция, как в сыром виде, так и такая, что прошла первичную обработку. Анализируется определение сельськогосподарської продукции и дается ее перечень.

Ключевые слова: предмет договора, договор контракції сельськогосподарської продукции, сельськогосподарська продукция.

MOROZ O. V.,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Law and Civil Procedure Kharkiv National University of Internal Affairs

THE SUBJECT MATTER OF THE CONTRACT FOR THE DELIVERY OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Problem Setting. In order to regulate relations in the field of the purchase of agricultural products from producers, the parties conclude a contract for the delivery of agricultural products. Therefore the subject matter of the contract for the delivery of agricultural products should be clearly defined and differentiated from the object.

Target of the paper is to investigate the subject matter of the contract for the delivery of agricultural products. In order to achieve this goal, the following tasks must be solved: 1) to analyse correlation between the subject matter and the object of the contract; 2) to compare the doctrinal views on the subject matter and the object of the contract for the delivery of agricultural products; 3) to carry out an analysis of the definitions of agricultural products and provide their list.

Analysis of resent researches and publications. The problem of defining the subject matter of the contract has been investigated by legal scholars in different respects. Comprehensive research in this sphere was conducted by M.M. Agarkov, M.I. Braginskyi, V.V. Vitrianskyi, N.S. Kuznietsova, O.V. Dzera, V.V. Luts and others.

Article's main body. The article analyzes correlation between the subject matter and the object of the contract. The doctrinal views on the subject matter and the object of the contract for the delivery of agricultural products are compared. The subject matter of the contract for the delivery of agricultural products is defined as actions of obligated persons, and the object as agricultural products, both in raw form and the ones that have undergone initial processing. The definitions of agricultural products are analysed and their list is provided.

Conclusions and prospects for the development. Consequently, the study of the subject matter of the contract for the delivery of agricultural products is important for scientific and practical purposes, since the lack of provisions in the legislation prevents the proper protection of the rights of the parties.

Keywords: the subject matter of the contract, the contract for the delivery of agricultural products, agricultural products.